

A korral szembeállítva

Jegyzetek a Vásárhelyi Őszi Tárlatról

Lassan három évtizede, hogy Hódmezővásárhelyen, a Tornyai nevével fémjelzett múzeumban kiállítások mutatkoznak be azok a hazai alkotók, akiknek művészete a realista hagyományokból táplálkozva, az ide kötődő örökséget fölállítva a társadalom iránti érzékenységből, elkötelezettségből születik. **Medgyessy Ferenc** Sarlózó asszonya őszi számvetésre hívja az alkotók sokaságát — mérlegelésre, az eredmények föl-mérésére, a kísérletek számbavételére, a továbblépés útjainak fürkészesére. A 29. **Vásárhelyi Őszi Tárlat** megnyitóján **Györi Imre**, az MSZMP KB tagja, az Országos Közművelődési Tanács elnöke többek között arra figyelmeztetett, hogy a vásárhelyiek régi jeles mesterei, "igazán, akkor alkotnak maradandót, amikor szembenéztek a társadalmi valósággal". Ez a folytonos kontroll, társadalom és művészet kapcsolatának, egymásra hatásának folyamatosága az egyik megtartó záloga lehet Hódmezővásárhely szellemének.

Az ötvenes években ez a város és az őszi tárlat, no meg a művésztelep a progresszív magyar közpözművészet mentővárá volt, a hatvanas években fellegvár, a parasztság életmódja forradalmi változása, a mezőgazdaság szocialista átstrukturálása művészi megfogalmazásának, aztán a hetvenes években végvár lett, hullámzó-rokón megfegneklett törekvések, őszinte, de meg nem valósult szándékok menedéke. Ekkor — néhány éve — szervezők, rendezők úgy gondolták, a tágabbra nyitott ajtókat, kitárt ablakokat friss léghuzatában megújulhat a magyar közpözművészet ide kötődő újrealista vonalata. Épp a tavalyi tárlat bizonyosodott be, hogy a nyitottság pusztán mennyiségi növekedést jelentett, de az eddigieknél is jobban csorbitotta a fölvaltal karaktert. Így aztán az ideén szigorodtak a feltételek, a karakter megőrzése jegyében szűkült a meghívottak köre, a zsűri is körültekintőbb mércével mért.

Tény, hogy egységebb lett az idei őszi tárlat arca, de semmivel nem lett jobb a színvonal. Határozottan jót tett a kiállításnak, hogy egy helyszínen, a múzeum kibővített szárnyaiban állították ki a teljes anyagot, nem kell, mint tavaly, három helyszínre zárandokolni az érdeklődőknek. Statisztikai adatok bizonyítják, hogy sokszorosan többen nézték meg a múzeumban levő alkotásokat, mint a Medgyessy Teremben és a művelődési központban kiállított műveket.

Vajon milyen kép alakul ki a szemlélőben, ha az alkotásokat a korral való szembeállítás keretében vizsgálják? Tegyük egymás mellé gondolataink **Kurucz D. István** Aratás 1982 és **Tóth Ernő** Látogatók című művét. Nemcsak két generáció, két festői szemlélet, két emberi-művészeti tartás szembeállítás, hanem mai közpözművészetünk makecsul őrzött, immár hiteltelenné váló hagyományaira a megújító törekvésekkel **Senki** nem cáfolhatja, hogy mindkét művész szándéka tisztességes, csak hogy Kurucz erőszakolt tematikája, mesterkélt kompozíciója, báb alakjai **Tóth Ernő** kénein intellektuális transznórált szürrealis figurákká válnak, a torz a lehetséges magatartásformák erőnként tűnik föl, a sordárbh festőiség pedig korunk sirtólódásoktól sem mentes világának adekvát kifejezése. De érdemes még is mérlegelni, hogy miként jelenik meg az ember, a természet és a környezet a tárlat művein? Igen jelentős teret kapott a doku-

mentarista ihletésű, hiper-naturalista gyulai művésztelep, melynek tagjai — **Balogh Gyula**, **Marosvári György**, **Székelyi Ágnes**, **Székelyi Attila** — a kisvárosi élet és környezet sajátos szeleiteit szinte szociografikus hűséggel és felelősséggel választják ki és ábrázolják. Egy letűnőben levő, a klasszikus paraszti léttel paralell kisvárosi életforma rekvizitjei ezek, nagy mesterségbeli tudással, következetes valóság-vallatással.

Az ember talán az eddigieknél is hangsúlyozottabban van jelen nemcsak a már említett csoport művein, de például **Németh József** (Óregek), **Szalay Ferenc** (Kettős portré), **Csikós András** (Apám portréja), **Fejér Csaba** (Portré), **Kosztia Rozália** (Három férfi), **Kurucz D. István** (Kombájnos), **Szabó Zoltán** (Ónarckép), **Zombori László** (Halász), **Brada Tibor** (Petőfi) **Vecsei Sándor** (Ketten), **Somos Miklós** (Visszatekintő) alkotásain, természetesen sokféle megközelítésben, más-más színvonalon, különböző technikával. A táj és a mikro-környezet karakteresen jelentkezik Kurucz D. István Hortobágy-képein, **Csizmándia Zoltán** alföldi tájain, **Fejér Csaba** enteriőrjein, **Szurcsik János** festményein, **Csikós András** tájbárázóolásán, **Hézsó Ferenc** temperamunkáin. Mindezek mellett figyelmet érdemel **Szalay Ferenc** Hétköznapi dráma című képe, **Tenk László** három, festékekkel rajzolt alkotása, **Kéri László** színvonalas festménye, **Lóránt János** mély érzelmeket tükröző akvarellsora, **Lics Zsuzsa** igazított, rebbenő vonalakkal készített pasztelljei.

A grafika ismét válogatott szinten vonul fel, ime tizenegy név a sorból: **Almási Aladár**, **Agótha Margit**, **Banga Ferenc**, **Engel Tevan István**, **Kéri Imre**, **Lacza Márta**, **Muzsnay Ákos**, **Nagy Gábor**, **Rékassy Csaba**, **Sulyok Gabriella**, **Szemethy Imre**. Félve merem csak leírni, hogy bár lenyűgöző mesterségbeli biztonságuk, kiforrott sajátos világuk, megkapó intellektusuk, kiharcolt stílusú és

helyet érdemelnek a magyar művészet egészében, de vajmi kevés jelét mutatják megújulási készségüknek. S ami egy évtizede felkavaró és üttörő jelentőségű volt, az ma már enyhén szólva is megszokottá és jól ismertté vált.

A plasztikai anyagban az érmek viszik a primszerepet — legalábbis ami a mennyiséget illeti. Elsősorban alkalmi munkákat látunk — meglehetősen sutta kiállításban — a paravánokon. A zene, színház, cirrus, irodalom ihlette illusztrációkat és a megrendők által megfogalmazott kívánalmakat. Kvalitások a sokadalomban **Fritz Mihály**, **Füz Veronika**, **Kiss György** és **Tóth Sándor** éremsora, meglepő, hogy **Gáti Gábor** egyáltalán elküldte erre a tárlatra az öt évvel ezelőtti **Ady-centenáriumra** készített sorozatát, **Gera Katalin** minősíthetetlen betűvel tönkreteszti **Kékszakáll-érmek** **Simon Ferenc** pedig egyszerűen dilettáns munkákat mutat be. **Ügy tünik**, **Szathmáry Gyöngyi** Szeged félmúltja jelentős alakjainak megidézésével egy fontos sorozat elkészítésére vállalkozott. A Szegedi Nyári Tárlaton bemutatott **Vinkler- és Bálint Sándor** hommage után most a városépítő **Pályi Budinzsky Endre** és a matematikus **Kalmár László** emlékének szentelt egy-egy frissen formált, hatásos plakettet. **Kotsis Nagy Margit** munkái gondolati és érzelmi gazdagságukkal, hatásosan egyedi megformálásukkal az anyag fölé emelkednek. Hozzá talán **Varga Éva** és **Pusztai Agoston** sorakozik föl egy-egy bronz domborművel, illetve szoborral. **Kucs Béla** bábantón kerestek, **Máté István** utánérezésekből táplálkozik, **Nagy Sándor** lassan unalmassá válik, **Orosz Mária** érthetetlen, **Samu Katalin** méltatlan régi önmagához. Az iparművészeti anyagban magas színvonalat képvisel az idei Tornyai-plakettes **Lieber Eva** triptichonná formált varrott szőnvegeivel, s üde színfolt, a jökédv. vidámság és humor megjelenése **Sándor Eszter** kellemes Profán ünnep című varrott kéne.

Tandí Lajos

Éjszakai utazók

Színes, szinkronizált, olasz-spanyol film. **Umberto Simonetta** azonos című regénye alapján rendezte: **Ugo Tognazzi**. Főbb szereplők: **Ugo Tognazzi**, **Ornella Vanoni**, **Corinne Clery**.

Az embernek a régi vice jut eszébe: Kohn kérdezi Grünt, ugyan miért vette feleségül azt a szörnyű nembert, mi tettett neki rajta? Grün: Tudod, a szemem... Kohn: Na jó, jó, de ezért elvenni az egész nőt?

Szegény jó néhai **Mórus Tamás**, kinek utópája kőnévvé változván az emberiség jövőlátomásainak műfaji megjelölőjévé lett, szegény, szintén angol **Huxley és Orwell**, szegény magyar **Szathmári Sándor**, a **Kazohinia** írója — és mindazok, akik igazi, értékes, irodalmi utópiákban okosán és szellemesen, szenvedés és remény mély átélésével vizsgálták fajtánk lehetőségeit: — de jó, hogy nem láthatták **Ugo Tognazzi** hírnevéhez oly méltatlan féremvét... Hiszen az utópia és korcs gyermeke, a viszonylag is jó sci-fi abban feltétlenül közös, hogy — fel-színesen vagy alapasabban — világos, tiszta, összefüggő víziót tár elének, melynek

gondolatisága lehet vitatható, de koherens volta soha. **Az éjszakai utazók** zavarossága oly mérvű, hogy a film jó negyedikéig az sem nagyon derül ki, mire is jó az egész hajóhó, a kiéregedő diszkóssal és familliájával (miért pont ez a főhős foglalkozása, egyáltalán nem világos, sok mással egyetemben — viszont **Ugo Tognazzi** alias **Orso** elég szabadszájú, talán ezért?). Később aztán annyit megtudunk, vélhetően a latin temperamentum és az úgy-szintén déli, bigott katolicizmus ellenpontos tükre-ként, hogy a szex, az bizony minden emberellenes jövő-beli hatalom manipulációs eszköze, öncélú hajszoltatás-ával bizonyítván a feledést, a múlt, léha élvezeteket. (Szóval, így vigyázzunk magunkra.) Mindezen közben pedig az ötven év fölötti (bár szexológiaiilag többnyire örövendően aktív) de-likvensek egy rejtélyes éjszakai tengeri utazáson, még rejtélyesebb módon tolvárnak a halálba. Nyilván fölöslegesek. Vagy a szexet elégettették meg velük? Ki tudja? Igaz, azt sem tudni, pontosan kik és főleg miért művelik mind-ezt a kellemes hangzású és idegesítően homályos (bár

Vendégek Lódból

A 16dji Julian Marchlewski Pamutipari Vállalat több vezetője és művészeti együttese érkezett tegnap, szerdán Szegedre. A háromnapos Csongrád megyei tartózkodásuk és szereplésük első napján délelőtt felkeresték a szegedi Kenderfonó és Szővőipari Vállalatot, ahol gyárlátogatáson vettek részt. Este 6 órai kezdettel nagy sikerű koncertet tartottak a MÁV művelődési otthonában.

Ma délelőtt a lengyel vendégek Vásárhelyen, a HODIKÓT-ben ismerkednek a gyárral, majd ugyancsak bemutatják koncertműsorukat a vásárhelyi Petőfi művelődési házban este 6 órai kezdettel.

Vajdasági közgazdászok Szegeden

A Magyar Közgazdasági Társaság Csongrád megyei szervezete és a Vajdasági Közgazdászok Szövetsége közötti együttműködés keretében háromtagú küldöttség látogatott Szegedre. Tagjait — **Kolárskó Jovan**, a Vajdasági Közgazdászok Szövetségének elnökét, **Davidovic Ibolyát**, a szövetség titkárát és **dr. Marovic Borist**, a Vojvodina Biztosító Intézet igazgatóhelyettesét — **dr. Nagy Lajos**, a Magyar Közgazdasági Társaság Csongrád megyei szervezetének elnöke, **Horváth Gyula** és **dr. Kardos János**, az MKT megyei szervezetének

elnöke, illetve titkára fogadta. Kétnapos szegedi tartózkodásuk során a vendégek ellátogattak az Állami Biztosító Csongrád megyei Igazgatóságára és a Dél-alföldi Pincegazdaságra. Megismerkedtek az MKT Csongrád megyei szervezetének munkamódszereivel, tevékenysége céljaival és formáival; az állami, megyei, tanácsai és vállalati tervezés módszereivel, gyakorlatával; a pénzügyi ellenőrző szervek munkájának szervezeti formáival és gyakorlati munkájával, illetve a biztosító és a pincegazdaság tevékenységével.

Színiélet Kolozsvárott

Petru Gróza lánya

I. Jártam az újjávaráz-szolt Szegedi Nemzeti Színházban. A páholsorok jörőre behűzött könyvklő-velő szívmelengető látvány terült el bennem: a melegsztő kárpitokon kényelmesen nyugosított a publikum, a tágas színpadról, a orchester mellvertje mögött **Puccini** szólt hozzám, s ebben a meghitt környezetben valóság-gal elbódított a *Bohémélet*, mit mondjak, egyszerűen Színházban éreztem magamat, így, nagybetűsen. Csipkedem a kezem, álmodom talán, de nem. Minden valóságos, azzal a parányi különbséggel, hogy akkor már második-harmadjik este vezetett utam **Fadrusz monu-mentális Mátyás-szobra** előtt, a Szent Mihály templom mellett, az aprócska hidak alatt a Szamos szürke hullámai kavarogtak, s előzőleg már megfordultam egy másik Operában is, a magyarban.

Az az hát: nem Szegeden történt a csoda, Kolozsvárott vagyok. Az egyetlen városban, ahol két operaház működik, az egyetlen külföldben, ahol magyar, természetesen a román mellett. A legendás Helmer—Felner cég szentélyében, mi oly kísértetiesen a szegedi teát-

rumra üt, román társulat székel, a magyarok otthona idebb van, közvetlenül a Szamos partján, a sétatéri nyári színikörben. A kettő körülbelül úgy viszonylik egymáshoz, mint az Operaház az Erkelhez Pesten — küllemben, belső elrendezését, kialakítását illetően. Persze, színházépületekben nem dűskálnak keleti szomszédaink sem, mindkettőben játszanak prózát is, amott a román színház, emitt a magyar, mely két esztendője bemutatkozott Szegeden.

Öt nap, öt este Kolozsvár színházi műhelyein. Alapos ismerkedésre alig, kóstolóknak talán nem kevés. Még Szegedről emlékszem a sudár termetű, energikus, szép szőke színészőre, **Bisztrai Mária**ra. **Petru Gróza** lánya a kolozsvári Állami Magyar Színház igazgatója. Hivatali szobájában szertartásosan kínál helyet, s míg befut a főrendező **Harag György**, minden különösebb átmenet nélkül a szegedi közönség dicséretébe fog. **Kötő József** dramaturg bólogat hozzá egyetértően, hamar fölédzűk a két forró kisszínházi estét, amikor **Everac** és **Sütő** darabjaival valóságos berobbantak Szeged színházi életébe. Ünnepet hoztak: maguk is ünnepet kaptak cserébe azokra a hétköznapokra.

Friss rendelkezés szerint rövidebbre vonták a nyári szünetet, szeptember idusától már játszottak a romániai színházak. Erőteljes próbák közepébe csöppenem tehát: egyelőre a reper-toáradarabok tüztek másorra, miközben lázasan készültek a bemutatókra. A társulat egyetlen beosztott rendezőjével, a fiatal **Tompa Gáborral** egy Arany-emlékműsor körvonalazása is tisztázásra várt **Bisztrai Mária**nak, miután kifaggathattam: a 190 tagú, 40 színészt, két díszlet-jelmestert vezető művész foglalkoztató színház éppen a 190. szezonját kezdte el azokban a napokban. A velük egy épületben dolgozó operistákkal testveriesen osztognak a játéknapon, közös az adminisztrációjuk is, sőt, idesorol még a bábszínház — máskülönbén három önálló intézményről van szó, s erre érzékenyen figyelmeztetnek, össze ne kavarjam. A hivatalos néven Állami Magyar Színház körülbelül 210—220 előadást tart évadonként, egyötödét tájban, főleg magyarok vidékeken, de el-elutaztak Bukarestbe, sokfelé megfordulnak Máramarosra a Zsil völgyéig. Tavaly hétézer bérletet adtak ki, egy szezonra átlagosan hét premier jut, de az úgynevezett repertoár-játékrend azt jelenti, hogy körülbelül 25 darabot „forgatnak”. A színház nézőtere hatalmas, 845 személyes, de a heti

négy előadásra rendszeren megtelek, bár az elmúlt évtizedben regisztrált közel 90 százalékos „kihaználtási mutató” azért maguk is rendkívülnek tartják. Műsorpolitikájuk tengelyébe magyar és román szerzők drámáit állítják — Sütő Andrásnak a nemzeti önismertet megfaggató tetralógiájára, ahonnan Szegeden a **Lócsiszár**t láttuk, különösen büszkék — ezeket a bemutatókra megkülönböztetett figyelmet fordítanak. Amint közönségük sem korlátozódi-k magyar ajkúakra, románok éppoly szép számmal találhatók előadásaikon, mint magyar nemzetiségűk a román színházain. Hittel vallják, rendeltetésük valahol a népszínházi jelleg és a művészi színvonal profil képzeletbeli határmegnyítésén jelöli ki helyüket. Emellett közpözművelődési missziót is vállalnak, irodalmi vagy úgynevezett felolvasószínpadon legutóbb három évadot szenteltek tízenegy klasszikus görög drámanak, iskolákban, másutt.

A pontos tájékozódáshoz nem árt tudni, Romániában három Állami Magyar Színház dolgozik — a kolozsvári mellett Temesvárott és Sepsiszentgyörgyön —, továbbá két Állami Színházban, Szatmáron és Nagyváradon, román tagozattal együtt élnek a magyar tagozatok, illetve Marosvásárhelyen működik még úgynevezett Nemzeti Színház két tagozattal. A hat magyar társulat utánpótlását jobbra a marosvásárhelyi Szentgyörgyi István színművészeti intézet garantálná, ahol nemcsak román, de magyar színészeket is képeznek, nem túl sokat persze, évente úgy hat-hét fiatal engednek szárnyra, így közülük szigorú statisztikai alapon egy színházra mindössze egy jut. S ha még hozzávesszük, hogy a romániai színiéletben nem a nálunk meghonosított szerződéses rendszer dívik, hanem az úgynevezett státuszrendszer, melynek révén a színészek tartósabb gyökereket eresztenek munkahelyükön, érhetővé válik a vendégjátékok népszerűsége. A kolozsváriak 1976-os *Csillag* a máglyán premierjére például Marosvásárhelyről hozták el **Lohinszky Lórándot**, de visszatérő vendégük **Sinkovits, Bessenyei, Major Tamás**, akiről mást nem mondják, 1969—80 között nagy szériában játszott náluk a **Kedves hazugot**. És természetesen a kitűnő kolozsvári színi nézők sem kevésbé keresettek a romániai vagy a magyarországi színházakban, filmekben: **Vadász Zoltán**, **Héjja Sándor**, **Szeles Anna**, **Biro Levente**, **Orosz Lujza** és mások neve ismerősen cseng a határon innen is.

Nikolényi István

Domonkos László